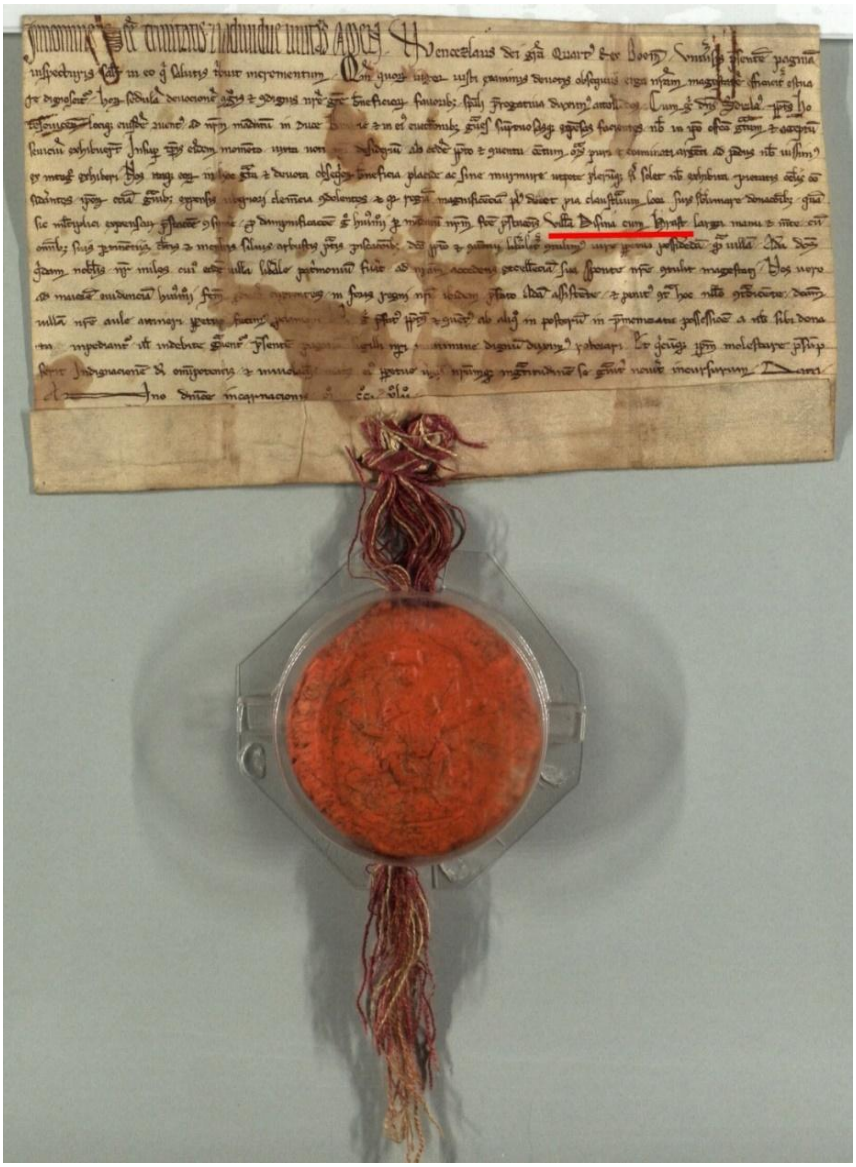
NOVÉ DÝŠINSKÉ HISTORICKÉ STŘÍPKY

upravená a rozšířená verze, zpracovala Ing. Pavla Velleková

Číslo 4 – Doba před a krátce po vzniku vsi

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

O Dýšině se prvně písemně zmiňuje **listina z roku 1242,** kdy král Václav I. daroval ves chotěšovskému klášteru za pomoc, kterou mu poskytl tamní probošt Zdislav. Ves předtím král získal o jakéhosi Adama, tedy od nejstaršího známého majitele. Ten zdědil ves po svém otci. Dýšina tedy existovala už dávno před tím.

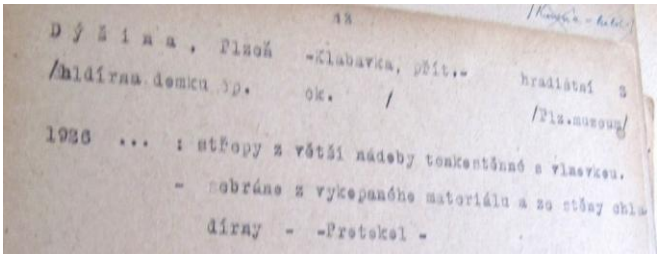
Listina z roku 1242
http://monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/8/charter?q=chotěšov

Vraťme se ale ještě zpátky daleko před rok 1242.

Na území Čech žily před příchodem Slovanů zbytky germánského obyvatelstva, kdysi pomíchaného s keltským. I slovanské kmeny byly historicky spíše posbíraný národnostní mix, který přebíral zvyky a kulturu většinové části společnosti, a hlásil se k tomu, či onomu slovanskému kmenu. Podle dodnes dochovaných zvyků, svátků, přejmenovaných později křesťanstvím, podle pomístních názvů a jiných indicií se tito „Slované“ nespíš smíchali i s onou původní keltsko-germánskou společností.

Osídlení se tehdy omezovalo převážně na oblasti s příznivým klimatem do 400 m/m, a tomu odpovídá i oblast Plzeňska, včetně Dýšiny.

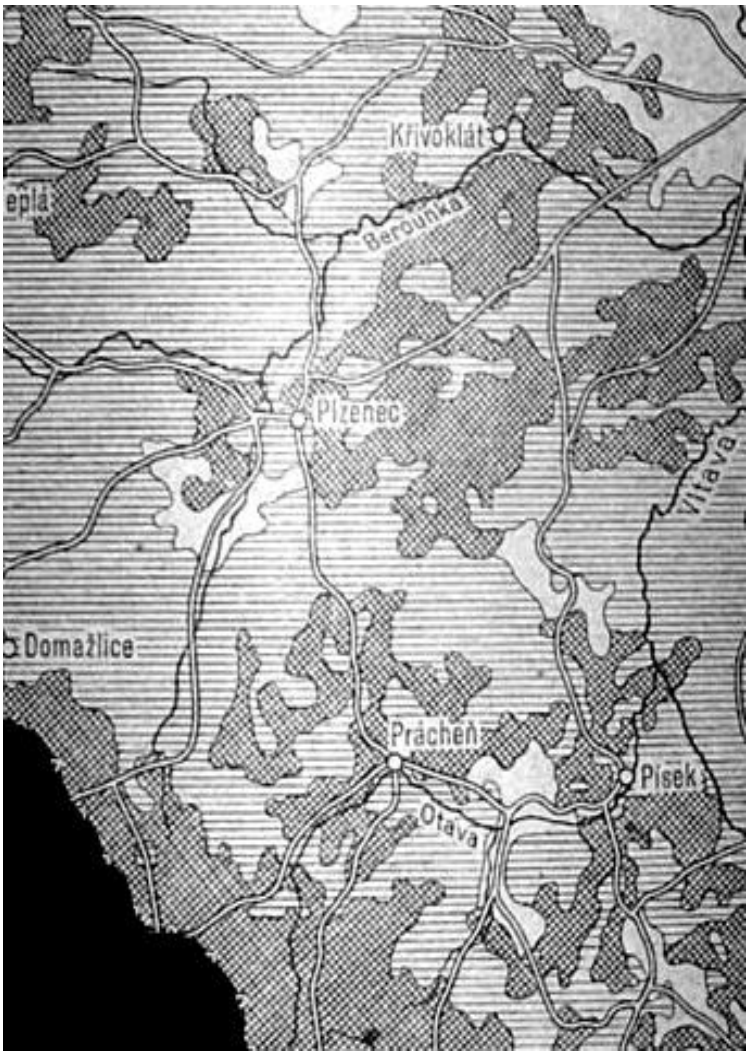
Spekuluje se, že ze slovanských kmenů sem okrajově zasahovali **Doudlebi,** kteří obývali převážně oblasti jižních Čech a snad na to odkazuje název části Plzně Doudlevce.

Na katastru **Dýšiny se našly v roce 1926 střepy s vlnovkou** z doby „hradištní“ (**na dvoře**

domku č.p. 101 v domě p. Herciga proti Armaturce), **který podle výkladu odborníků dokládá existenci slovanské osady dokonce už v 8. století.** Je tedy možné, že tu jakási osada byla už průběžně od té doby a Dýšina, ať už se tehdy zvala jakkoliv, je tedy velmi stará. Možná starší i než Plzenecká Hůrka.

O hradu Plzeň na Hůrce u dnešního Plzence se prvně píše v roce 976 jako o místu, kde císař Ota II. utrpěl katastrofální porážku od knížete Boleslava II. Přibližně v téže době se už mluví i o hřbitově u sv. Jiří na Doubravce (k této farnosti patřila v počátcích i ves Dýšina). Legenda o svatém Vojtěchu praví, že r. 992 sv. Vojtěch založil provizorní klášter pro mnichy a „kostelec" p. Marie, což by mohlo být právě u Doubravky (ale hlásí se k tomu i Kostelce u Stříbra, či u Hromnic). Také říká, že „hrad Plzeň je pevný pomezní hrad, který na hranici české země leží...", tedy divočina podobná staré Šumavě a nikomu nepatřící, málo osídlená krajina, kdysi začínala už někde za Plzencem.

Při starých obchodních stezkách lidé mýtili les a stavěli si příbytky na stejných místech možná i mnohokrát opakovaně – podle starého šumavského pořekadla „devětkrát pole, devětkrát les..".

V těch obydlích žili a hospodařili lidé, kteří neřešili svou národnost a věřili v jakási pomíchaná pohanská slovansko-kelto-germánská božstva.

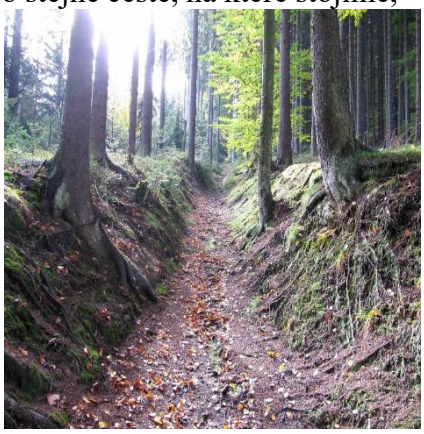
Vlevo na obrázku jsou zobrazené předpokládané trasy cest na začátku 13. století (Choc P.: S mečem a štítem, 1967), město Plzeň tam ještě není, ale cesty vedoucí z Plzence na sever přes dnešní Dýšinu ano.

Mezi osadami se pohybovali misionáři, jako sv. Vojtěch, nebo sv. Vintíř, kteří se snažili lid obrátit na křesťanskou víru, třeba u posvátných kamenů, pod uctívanými mohutnými stromy, u pramenů života. A na místě dnešního plzeňského náměstí byla nejspíš bažina, či nějaký mokřad, mezi rozlitými meandrujícími koryty čtyř řek... Ale i tam už prý někdo žil…

Plzeňský úředník a numizmatik JUDr. Josef Ječný (1885–1934), se zabýval před sto lety nálezy antických mincí v západních Čechách a vyvozoval z toho hypotézy o trasách obchodních stezek. V dávných dobách byly stezky využívány pěšími, jezdci, menšími dvoukolými povozy, či soumary s nákladem zboží. Od začátku 19. století byly na cesty kladeny úplně jiné požadavky než celá tisíciletí před tím, protože po cestách už jezdily moderní koňské povozy a pak i první automobily. Dnes není problém vysušit mokřady kolem řek, postavit mosty, vykutat tunely a vést rovné a přímé silnice kdekoliv. Ale dříve to byl problém přímo neřešitelný a podle toho se vybíraly trasy cest.

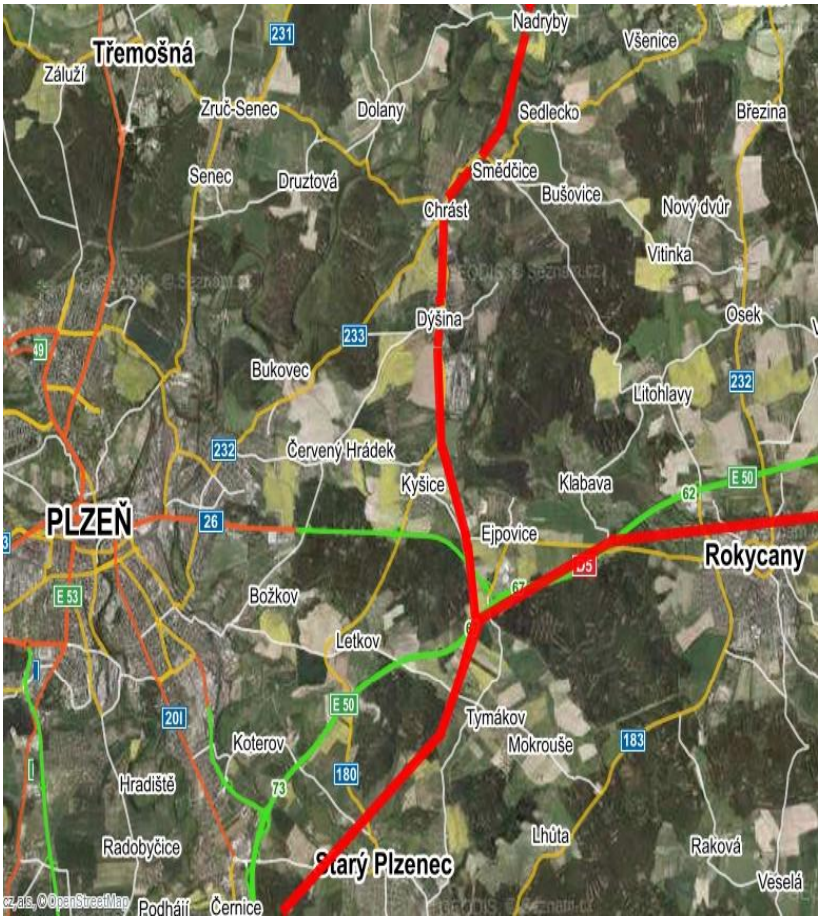
Tehdy všichni chodili pěšky. Dokázali najít nejkratší a nejpohodlnější cestu, která nepotřebuje v

průběhu roku i mnoha dalších let žádnou namáhavou ruční údržbu. Ta by v divoké krajině s malým roztroušeným osídlením ani nebyla možná. Cesty obcházely strmé srázy a hlavně také bažiny v meandrech řek, které se stále rozvodňovaly, braly cesty i lávky a mařily snahy o zprůchodnění. Na Šumavě raději lidé chodili po výšinné stezce přes Pancíř a Prenet, než aby se brodili rašelinným bahnem v lužním údolí Úhlavy. Zřízení nové stezky bylo velice náročné, proto se využívaly a upravovaly po staletí stále stejné trasy. Třeba si ani neuvědomíme, že po stejné cestě, na které stojíme, chodili lidé celá staletí, nebo tisíciletí před námi.

Takové prastaré stezky se dnes najdou spíš jen v horách (středověká „Kančí" stezka z Brčálníku u Hojsovy Stráže na Špičák) u Dýšiny je skoro všechno desetkrát překopané. Ale také se najdou krátké zachovalé úseky, jako třeba v Horomyslicích na staré trase cesty od Plzně ke statku.

Od jihu z Bavorska dále na sever kolem plzenecké Hůrky a pak přes Dýšinu směřovala tedy s největší pravděpodobností severním směrem důležitá obchodní stezka k dnešnímu Žatci. Pod severním svahem plzenecké Hůrky se objevil, při velké povodni v hlubokém úvozu, kus staré důležité cesty, patrně ze směru od Řezna, dlážděný křemencovými kameny. Nález, který potvrdil Ječného předpoklady o prastarých obchodních stezkách, které po staletí existovaly na Plzeňsku (info z výstavy na plz. radnici 8/2015).

Trasy stezek lze odhadnout z těch tras dnešních. Musely překonat nedalekou Berounku, nejspíš v Dolanech, Nadrybech, možná u Telína. Mimo jiné od 8. stol. byl prý přechod přes řeku a staroslovanská osada i v **Dolanech u Hlinců**. Kdoví, zda takový přechod přes řeku nebyl i v Dolanech za Chrástem, na což by odkazoval název obce.

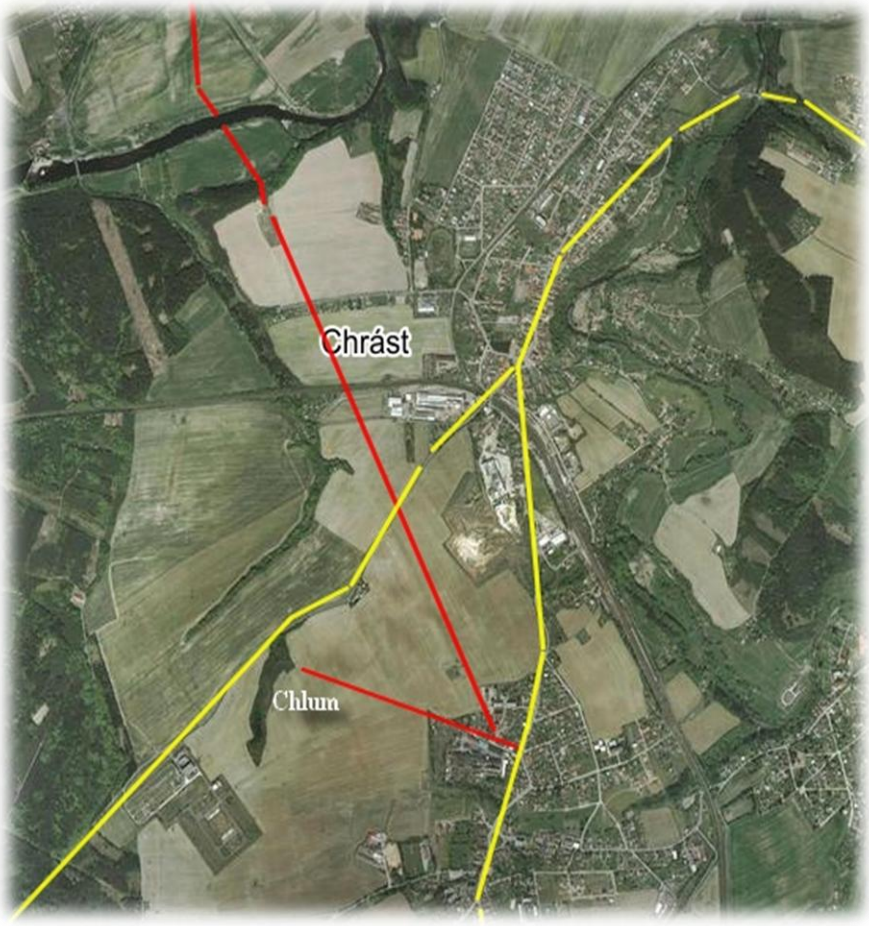
Takto možná vedla hlavní stezka přes Dýšinu (červeně – mapy.cz). Cesta z Plzence k nám vedla spíš než přes Letkov někudy přes Tymákov a pak kolem Klabavy přes Nouzov k Dýšině. Ale kdoví…

Tato cesta a další navazující stezky byly využívány po celá staletí a vznikaly kolem ní osady či roztroušená sídliště podstatně starší, než je Nová Plzeň – např. **Dýšina a Chrást** (1242), **Směděice** (1243), **Dolany** (1266), **Nadryby** (před 1216), **Kostelec** (1238), **Nynice** (1186), **Jarov a Dobříč** (1250), **Žichlice** (1182), **Kočín** (1183), **Kopidlo** (1181), **Mariánská Týnice** (1230), nebo klášter **Plasy** (1144).

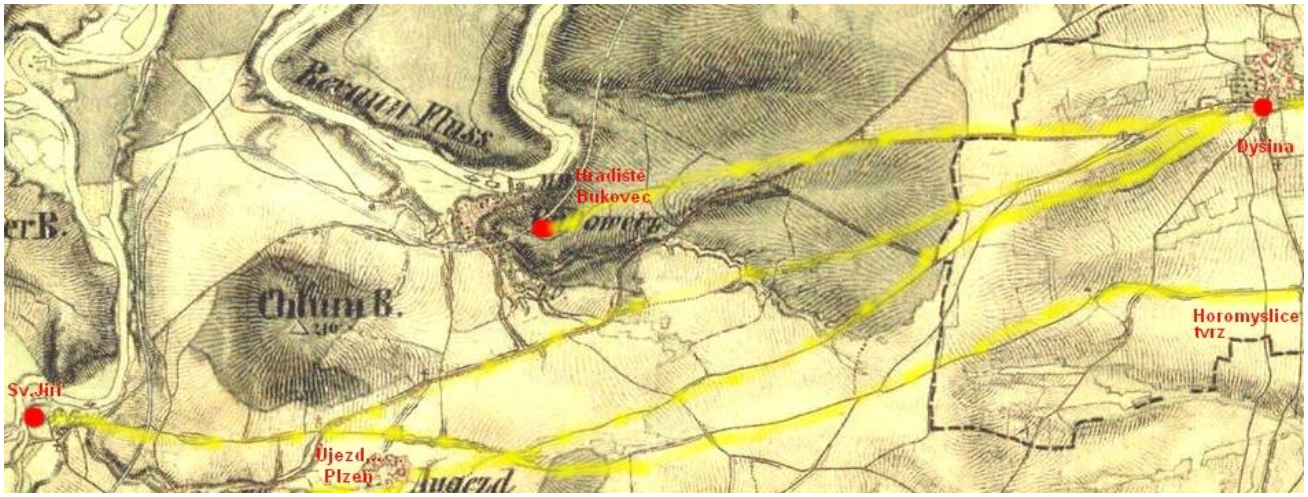
Uvedené letopočty jsou jen prvními písemnými zmínkami o obcích, ne datem vzniku osad, neboť ty vznikly spontánně, ne záměrně jako Nová Plzeň a jsou tedy podstatně starší, než uvádí letopočet.

Na současné fotomapě je jasně patrná stará zaoraná cesta (změna barvy porostu oproti okolí), která je zaznamenaná ještě na starých mapách z 19. stol. Cesta od dnešních horních bytovek kolem vodojemu kolem Chrástu k Berounce, kde mohl být most, či brod. Vyznačeno červeně na spodním obrázku.
Cesta měla i vyježděné úvozy, jako u středověkých cest. Třeba to je zrovna část té tisíc let staré „magistrály" na Žatec.
Podle obecní kroniky tudy bylo v 19. stol přiváženo uhlí do železáren…

Ke Chlumu také směřovala jedna cesta, co tam asi bylo? Jen kamenolom, a pole? Nebo třeba malé hradiště? Určitě je to ale magické místo s neuvěřitelně krásným výhledem do kraje, na soutok řek, s pramenem pod kopcem… (mapy.cz)

Zobrazení několik dalších prastarých starých tras cest, třeba na hradiště Bukovec, nebo ke sv. Jiří na staré a nové mapě (mapy.cz).

Jak asi vypadala Dýšina v době svého vzniku

Vznik prvních chalup v Dýšině je tedy možno datovat hluboko před rok 1242, možná až k onomu 10. století do doby vzniku hradu Plzeň, nebo ještě hlouběji (zbytky po slovanském osídlení z 8. stol. u Armaturky), protože nejspíš ležela na velmi staré obchodní stezce.

V dávných dobách to ale byl spíše **neorganizovaný shluk dřevěných roubených chatrčí**, **kolem obecního potoka**, obklopený políčky a ohradami s dobytkem. Osada možná byla několikrát zaniklá a znovu obnovená, kdoví jak zpočátku pojmenovaná...

Schéma roztroušené zástavby v ranných dobách obce. Náves jako taková neexistovala. Jak byly domy přesně rozmístěny, se nedozvíme, místa se žlutými obdélníky, které symbolizují chalupu s ohradami a přístřešky mohly být kdekoliv. Po dřevěných domech nic nezbylo. Archeologické průzkumy se tu příliš neprováděly.

Chalupy mívaly jednu místnost tak do 20 m^2, někdy polozahloubenou, se stěnami roubenými z neopracovaných klád, či vyplétané z větví a vymazávané hlínu. Střecha slaměná, či z rákosu. Uvnitř byla kamenná, či hliněná pec a nějaké lavice. V blízkosti stály lehké dřevěné přístřešky, ohrady a chlívky. Kolem byla pole.

Rekonstrukce dřevěné chalupy z tohoto období (slované.cz)

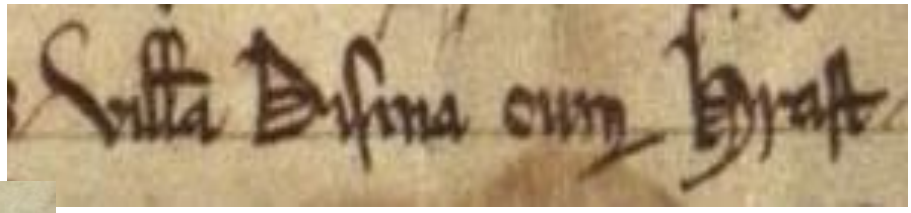
Majetkově nebyly tyhle „nemovitosti“ nijak chráněné a jejich vlastnictví nikde zapsané. Podle tehdejších společenských zvyklostí a pravidel platilo právo silnějšího.

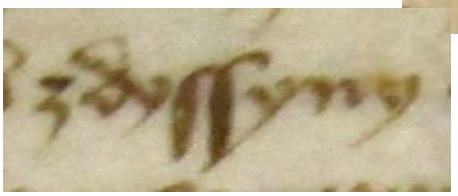
Staré domy nemusely být v místech dnešních statků, ale roztroušené na suchých místech někde u cesty a v blízkosti obecního potoka. Nicméně je velmi pravděpodobné, že to bylo někde u **cesty vedoucí od dnešních Kyšic na Chrást, která je nejméně tisíc let na skoro stejném místě, stejně jako na ni kolmá „Kostelní“**.

Dýšina po roce 1242 a další staré písemné zmínky o ní

V první zmínce o naší vsi z roku 1242 je obec již nazvaná Dýšinou. Předpoklad jazykovědců 19. stol. a první republiky je, že **název byl odvozen od dýchavičného majitele**, ale to je jen jedna z hypotéz, kterou páni profesoři kdysi vyřkli a jak to bylo opravdu se nikdo nedozví. Viděla jsem na vlastní oči listinu z roku 1414, kde se ves jmenuje **Dýšina**, tedy současným názvem, ale v historii byla komolena na D**e**jšin**u**, D**e**jšin**ou**, byla to Dýšin**a** i Dýšin**á**, i byla v zápisech poněmčovaná na Teschin (Müllerova mapa, 1. voj, map. 1720–1760), D**e**yschina (2., 3. voj. map., 19. stol.) až po bizarní pojmenování „Zdejšina“ (jakási statistika růstu počtu obyvatel 19. stol). Na otázku od kdy se používal název Dýšina, či Dejšiná, nemám také jednoznačnou odpověď. Cca do 70 let min. století si s tím nikdo nedělal hlavu a psal to do úředních záznamů tak, jak bylo zrovna ve zvyku. V matrice datované 1912–1930 jsou uvedeny prakticky všechny výše zapsané tvary názvu. Název Dejšiná se patrně psal nejvíc od konce 19. stol a ve 20. stol.

Název vsi na listině r. 1242 (AMP)

Název použitý kolem r. 1398 v listině Lipolta z Oseka (vlevo, AMP)

Třináctě století byla doba, kdy probíhaly velké společenské a hospodářské změny, zakládaly se řízeně kláštery, nová města, kamenné hrady a tvrze i zemědělské osady na méně výhodných místech, než těch spontánně vybraných v dřívějších dobách. Takto patrně **kolem roku 1250 vznikly vsi Kokot a Kamenný (Myší) Újezd,** o nichž se ale z písemných pramenů prvně dozvídáme až v r. 1351. Jestli v té době stála osada **Horomyslice** (Hořemyslice), to také nevíme, první zmínka je až z r. 1361. Rovněž osada **Nová Huť** obsahovala patrně jen nějaký osamocený železářský provoz. Vznik vlastní osady je datován k roku 1705 (o tom v dalších dílech).

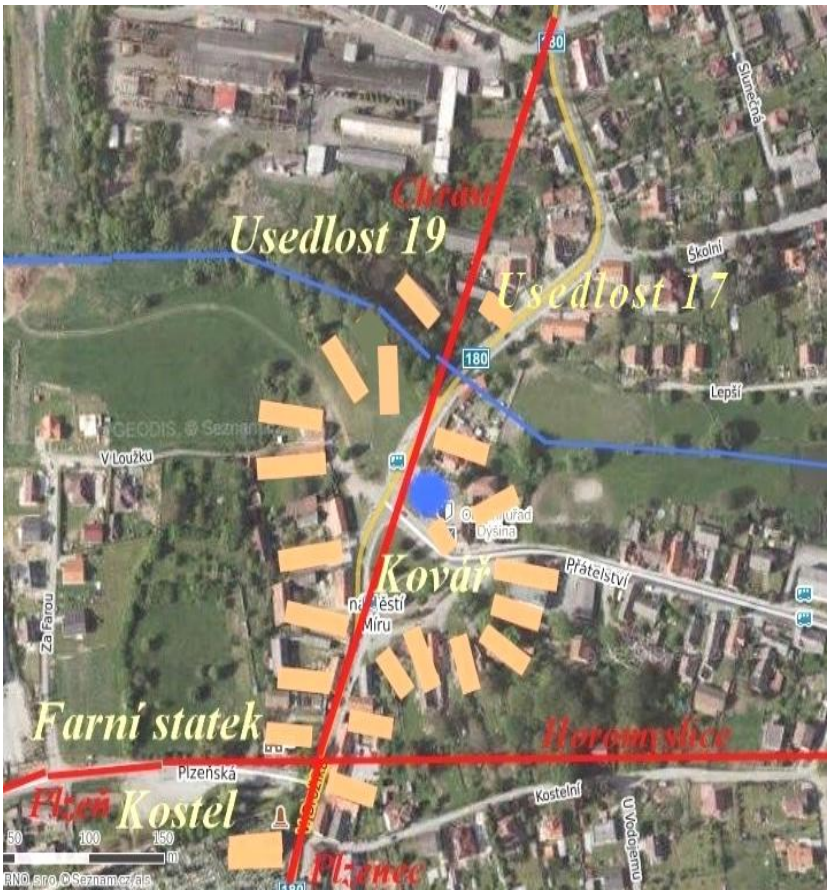
Kolem roku **1295 bylo na příkaz českého krále Václava II. založeno město Nová Plzeň.** Stala se po Praze a Kutné hoře největším a nejdůležitějším městem v zemi (14. stol). Leželo na křižovatce cest do Norimberka a Řezna. Dříve tato křižovatka byly kdesi pod Liticemi…

Vznik tak velkého města byl pro okolní osady, i Dýšinu, velkým požehnáním, protože ve městě se našel velký odbyt zemědělských a řemeslných produktů i pracovní příležitost. Lidé si začali organizovat majetkové vztahy k pozemkům, které pro ně byly zásadní. Hranice nebyly zaznamenané na mapách, ale určené v terénu kamennými mezníky, starými stromy, potoky či jinými přírodninami.

V roce **1328** biskup Saradonský Přibyslav vysvětil **dýšinský kostel k poctě Nejsvětější Trojice a svatých apoštolů Šimona a Judy Tadeáše.** Při dávných opravách kostela se našel nápis s touto informací. V obci Dýšina začal nový věk...

Půdorys obce přestával být chaotický a chalupy se koncem 14. století **koncentrovaly kolem návsi na parcelách**, kde je prakticky na stejných místech nacházíme dodnes. Dotváří se majetkoprávní systém, kdy se vrchnost snaží dát pevná pravidla hospodaření. Plužina (zemědělsky využívané pozemky kolem vsi) byla **rozdělena na „lány“** (cca 18 ha) **a ty dál se dělily na „záhony“**. Aby bylo možno lépe definovat vlastnictví a nejrůznější poddanské platby, začínají se vymýšlet pravidla, sepisovat různé evidence a smlouvy i mezi poddanými. Zřizuje se „zákupní právo“, které umožňuje za určených pevných podmínek užívat poddaným konkrétní pozemky a zaručuje jim, že je z nich vrchnost nevyžene.

Obec Dýšina se koncem 14. století změnila – **vznikla uzavřená náves s parcelami odpovídajícími přibližně dnešnímu stavu**.

Tak to bylo minimálně v její

západní, jižní, a východní části. Severní část je dnes „tak nějak divně nelogická“. Možná je to tím, že kdysi, snad už dlouho před 30letou válkou, cesta na Chrást vedla jinak než dnes. Nebyla tam ta nepříjemná zátočina „U zrcadla“. Vždy se přece důležité cesty dělaly přímé a co nejkratší. Lidé se při pěší chůzi orientovali zdaleka viditelnými věžemi kostela. Proto ve starých městech a vsích, jako by všechny cesty vedly ke kostelu a byly z nich kostelní věže vidět.

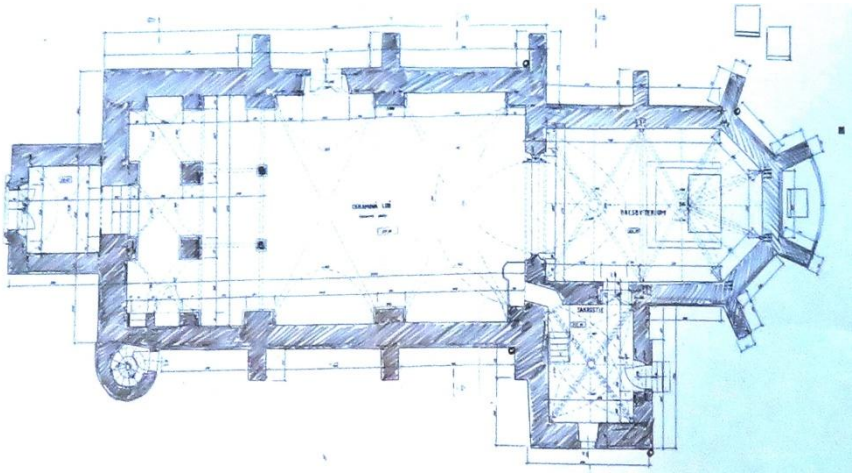
Mám za to, že se kdysi dávno chodilo na Chrást přímo, přes místo, kde jsou dnešní chalupy. **Tomu by odpovídalo i zvláštní zastrčené umístění usedlosti čp. 19 a obráceně umístěná stodola usedlosti čp. 17.**

Statek čp. 19 byl sice přestavěn na konci 19. stol., ale existoval už před třicetiletou válkou (usedlost zapsaná v seznamu z r. 1607 s majitelem Jíra Kuštejn) a tehdy mohla cesta od Chrástu vést kolem průčelí usedlosti a kolem průčelí chalupy čp. 17, která má stodolu logicky na opačné straně. Směr cesty je patrný při pohledu od armaturky ke kostelu.

Po válce, kdy se začalo hospodářství obnovovat, mohla nabýt většího významu cesta směrem ke dnešní škole, která vedla do Drousenic přes louky k řece (když nebyla trať), odkud dýšinští sedláci museli vozit faráři sena z luk, které chrástečtí sedláci kosili. Takže chalupy v zátočině čp. 15 a 16 (Čipera) tedy patrně neleží na parcelách starého jádra vsi, ale vznikly dodatečně na této nové cestě někdy na přelomu 17.–18. století. Je to podobné, jako dodatečně vynucené **vychýlení silnice podivnou zátočinou pod huťským železničním viaduktem, když původně šla cesta pěkně rovně vrchem kolem cvičiště**.

O tehdejších dávných obyvatelích, co tu žili v době první písemné zmínky o vsi, nebo v době stavby kostela, moc nevíme. Později, z berního rejstříku z r. 1379, se dozvídáme, že **Dýšina je vlastněna nejméně 7 majiteli, část patří ke Smědčicům, část k Újezdu, zbytek nejméně ke čtyřem vladyckým rodinám a faráři** (info Bělohlávek), z čehož má Macho 4 lány a svobodné popluží, Matěj rovněž svobodné popluží, půl vsi vladyka Lipold z Oseka (od 1367 – další info Bělohlávek). Ve vsi, či v její blízkosti tedy určitě byly velké svobodné dvory, či snad malá tvrz (podle legendy na místě usedlosti „U Hrochů“). O vladyckých rodech, co vlastnily Dýšinu – později.

Na obrázku vpravo je dnešní půdorys dýšinského kostela

Když se nechám opět unášet fantazií, tak tu kolem roku 1300 žily svobodné vladycké rody místní a přespolní, které vzhlížely k těm bohatším a mocnějším pánům v Praze a na hradě Plzeň na Hůrce a jistě se jim chtěli rovnat. Dozvěděli se o stavbě Nové Plzně (kolem 1295)

a také pozorovali čilý ruch v okolí, který s tím souvisel. A tak dělali vše proto, aby se stali „světovými“ a snažili se **postavit si sídlo a kostel**, který by svítil do širokého okolí, který by nepřehlédl nikdo, kdo jede kolem. Aby poutníci jedoucí na koních od Prahy na Novou Plzeň viděli, alespoň z dálky, prvně ten krásný velký dýšinský kostel a mohli ho obdivovat a pomyslně obdivně klepat dýšinským na rameno. Je postavený na vysoké terénní vlně přímo u staré stezky vedoucí od hradu Plzeň na Žatec (ul. V. Brožíka), který v té době byl ještě stále ze setrvačnosti nejdůležitějším správním bodem oblasti.

Kdo inicioval a financoval stavbu kostela, schválil jeho umístění a podobu, to nevíme. Zda to byly vladycké rody, či chotěšovský klášter, či ještě někdo jiný. Umístění Nové Plzně totiž nebylo vybráno jen na křižovatce cest a mezi čtyřmi řekami, ale byl to i klín mezi čtyřmi církevními mocenskými vlivy – klášter Chotěšov (kterému předtím patřila Dýšina), Plasy, Kladruby a pražské biskupství. Takže vznik krásného kostela v Dýšině mohl být tehdy také v tomto směru jakýmsi mocenským gestem.

V Plzni se kolem roku 1328 nacházel menší románský kostelík sv. Jiří a kostel Všech svatých Na Roudné, také ještě v románské podobě. Další románský kostel byl v Liticích. V Plzenci se tehdy už nějaký čas stavěl kostel sv Jana Křtitele, ale dlouho po našem ještě dostavěný nebyl. Snad už společnost měla chuť investovat spíš do Nové Plzně, než do té staré.

Kostel Všech svatých na Roudné – goticky byl přestavěn až po dostavbě kostela dýšinského (www.rudna.unas.cz)

Hlavní kostel Nové Plzně se stavěl už od doby založení města a mohl být umístěný někde v oblasti Dominikánské ulice. Ale nic se z něho nezachovalo, dokonce ani žádné pořádné písemné záznamy, tedy byl asi spíš nějaký ne zcela reprezentativní.

Je tedy pravděpodobné, že **v době svého vysvěcení r. 1328 byl dýšinský kostel jedním z nejmodernějších a nejvýstavnějších kostelů na Plzeňsku**. A byl asi i pěknější, než kostely stojící tehdy v královském městě Nová Plzeň i v jeho blízkém okolí.

V Plzni začali plánovat stavbu nového kostela a ten se začal stavět v r. 1342. Umístěn byl neznámo proč na náměstí, což není obvyklé místo, protože u kostela býval i hřbitov a na náměstí zase hlučné trhy, což moc nešlo dohromady. Začalo se stavbou presbytáře, který byl širší a vyšší, než ten dýšinský, ale zřejmě ne zase o tolik, aby to měšťanům stačilo. Tak se kolem r. 1360 rozhodlo o výstavbě lodi neúměrně velké se záměrem původní presbytář zbourat a postavit pak nový větší před velkou lodí. K tomu ale už nikdy nedošlo. Presbytář zůstal jakoby zpola pohlcen novou velkou lodí a ubourali nakonec jen vnitřní překážející zdi. Proto je Plzeňský kostel sv. Bartoloměje proporčně takový lehce podivný, což ale z pohledu chodce nijak nevadí.

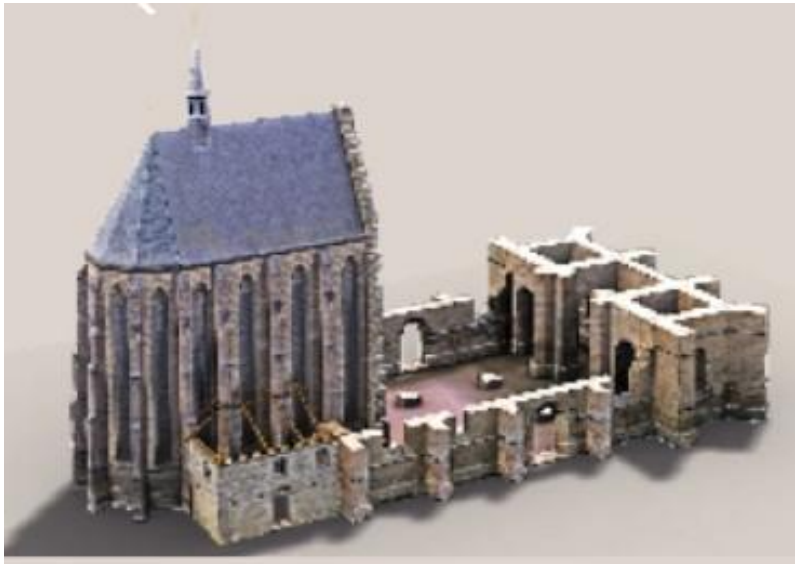

Schéma výstavby sv. Bartoloměje (z knihy V. Hynčík, J. Soukup, Katedrála sv. Bartoloměje v Plzni).

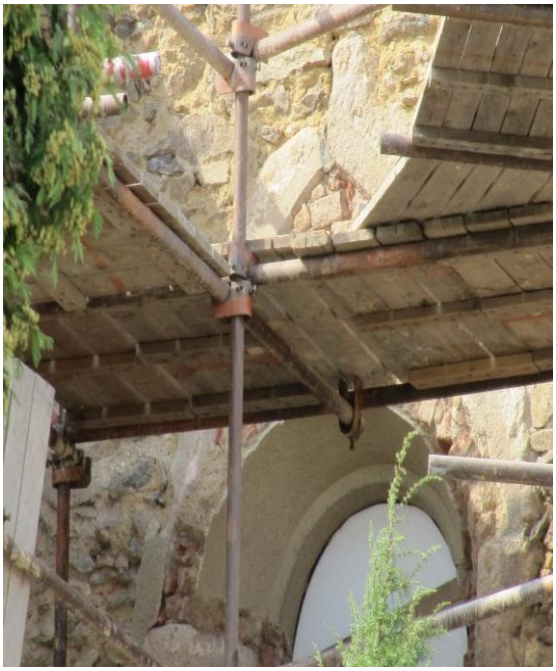

Všímaví lidé měli nedávno možnost vidět dýšinský kostel tak, jako dávní lidé. Zazděné gotické okno na půdě zákristie – od 15. století bylo schované pod střechou a ostění je „jako nové“ a okolní kamenné zdivo je čisté nezapatlané od pozdějších omítek. Vypadá skoro tak, jako kdysi, když byl kostel postaven (foto stránky farnosti Dýšina).

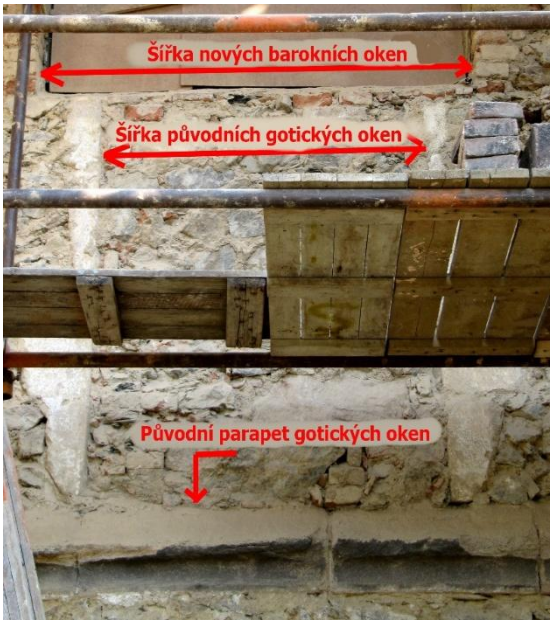
Kostel byl postavený z břidličného kamení sesbíraného v okolí, které se nachází třeba na polích. Ostění oken a pilíře jsou z lehce opracovatelných pískovcových bloků, které se těžily například v Horomyslicích.

Původní opěrný pilíř i s horní kamennou „stříškou“ pohled z půdy zákristie, původní vzhled kostela (stránky farnosti).

Viditelné kamenné ostění gotického lomeného okna, které bylo později dozděno cihelnou klenbou do půlkruhu, poplatného módě pozdějších architektonických slohů (baroko).

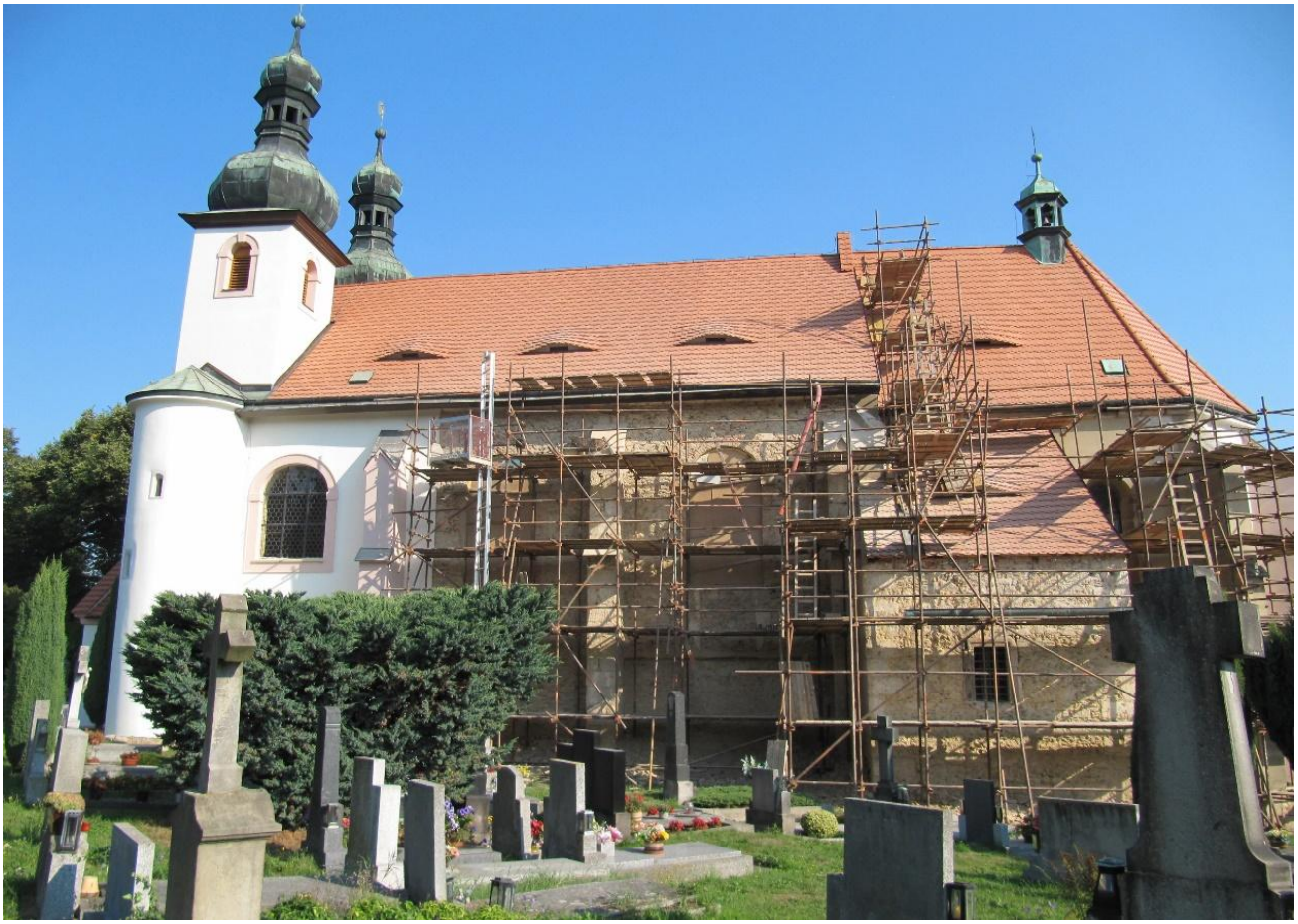
Zbytky ostění původního gotického okna dýšinského kostela v širší části lodi – okna byla původně delší směrem dolu k římse a na každé straně cca o 20 cm užší. Později museli zedníci nahoře vyzdít novou širší klenbu a vybourat původní kamenné lomené ostění (použili ho jinde, nebo leží někde v okolí v zemi?).

Původní **prastarý dýšinský gotický kostel** byla jednolodní stavba a sestávala jak z té užší východní části presbytáře, zaklenutého křížovou klenbou, s opěrnými pilíři, kde byla donedávna patrná špičatá gotická okna a rovněž původní je zdivo té navazující širší části, tj. lodi. Tato část měla původně plochý dřevěný trámový strop a otázkou je, jestli stavba měla nějakou věžičku. V každém případě i v té širší části byla kdysi stará lomená gotická okna, později upravená do dnešní širší půlkruhové podoby.

Velmi starý je i kruhový **přístavek schodiště** (odpovídají tomu i jeho stísněné rozměry dělané na tehdejší „menší lidi“, okénka, lomený tvar vchodu apod.), který vedl na kůr (kruchtu) a na půdu možná k nějaké zvonici. Vchod na schodiště byl nejen z venku, ale i z přízemí kostela, dnes zazděným vchodem. Na vyvýšené tribuně, se zvláštním vchodem z venku mohli sledovat bohoslužbu v raných dobách třeba důležitější lidé z řad vladyckých majitelů (třeba Lipolt z Oseka?). Ti se obvykle nechtěli mísit s prostým lidem, který seděl, či stál, při bohoslužbě pod nimi.

Vzácností je **prastará dýšinská Madona**. Je spojená s Dýšinským kostelem téměř od jeho vzniku. **Byla vyrobena někdy mezi lety 1340 a 1350** (tedy za vlády Karla IV.) mistrem Michelské Madony, nebo některým jeho žákem. Je z lipového dřeva výšky 43 cm.

Originál Madony z Dýšiny (foto OÚ)

Vedou se spory o tom, **kdo a odkud tento mistr vlastně byl** a kde působil. Mohl být z Porýní, či Francie a přišel do Čech již jako známý a uznávaný umělec (podle jeho stylu, oděvů sošek s tehdejšími francouzskými znaky). Patrně nejdříve působil v Brně, protože na Moravě se zachovalo nejvíce jeho děl. Dílna mohla pracovat z popudu Elišky Rejčky v souvislosti s její cestou do Porýní. Nebo mohl žít také v Olomouci na dvoře biskupa Jana Volka. Kolem roku 1345 se přesunul do Prahy a zde tvořil další díla, která se dochovala i v západních Čechách. (zdroj bakalářská práce Terezy Hrabovské, UK Praha).

Povídalo se, (ač to není historicky doloženo) **o návštěvě Karla IV. v dýšinském kostele**, když měl cestu do Plzně. A také, že v době, kdy tu byl farářem Oldřich, dříve farář u sv. Jiljí v Praze, **prý navštívil náš kostel Karlův syn Václav,** který jel kázat Plzeňským o zrušení prodeje masa na náměstí a uložil povinnost postavit v Plzni Masné krámy. Z této doby je dýšinská Madona, tak kdoví, jestli nemá cosi společného s návštěvou králů...

Madona Michelská (Wikipedie)

V současnosti je v dýšinském kostele umístěná nádherná **kopie dýšinské Madony**, kterou před lety zhotovil podle fotografií **pan Miroslav Binko**, řezbář samouk z Dýšiny, který pracoval jako opravář zemědělských strojů a ve svém volném čase vyřezával nejrůznější sošky a reliéfy.

Dýšinský hřbitov

Na hřbitově, především na jeho staré, červeně označené části se pohřbívalo od vzniku kostela a pohřbívá se dodnes, tedy skoro 700 let. Pokud máte nějaké předky z Dýšiny, je velmi pravděpodobné, že tam na malém kousku posvátné země leží desítky až stovky Vašich pokrevních předků a příbuzných. Procházejme tímto místem s úctou…

Schématická mapa dýšinského hřbitova, kde se pohřbívá už od doby vzniku kostela ze všech vsí farnosti. Jen a pouze na nejstarší červené části se pohřbívalo prokazatelně v roce 1839 (stab. kat.), jiný prostor nebyl. Ohradní zeď byla kamenná a v ní tři staré brány. Kdy se přidala střední (žlutá) část, to není jasné. Patrně někdy v první půlce 20. stol. (v r. 1938 na fotomapě byla už skoro plná). Vstup na střední část byl kousek dál za starou márnicí a v rohu byla postavená nová márnice. Po r. 1939 byla doplněna poslední (zelená) část hřbitova, která se používá dodnes. Na rozšíření hřbitova se tehdy odmítly podílet některé vsi farnosti, které si raději zřídily hřbitovy blíže svým obcím, protože to bylo pohodlnější a víra v Boha nebyla již tak silná, aby lidé vyžadovali pohřeb u kostela. Byly to Bušovice, Sedlecko a Ejpovice. Pro vstup na hřbitov byla zřízena nahoru cesta od křížku a nová vrata za druhou márnicí. Pokud ale už nejsou potomci, kteří by se starali o hroby na jakékoliv starší části hřbitova, poskytují se „volná" místa i dnes pro nové hroby prakticky na jakékoliv části hřbitova.

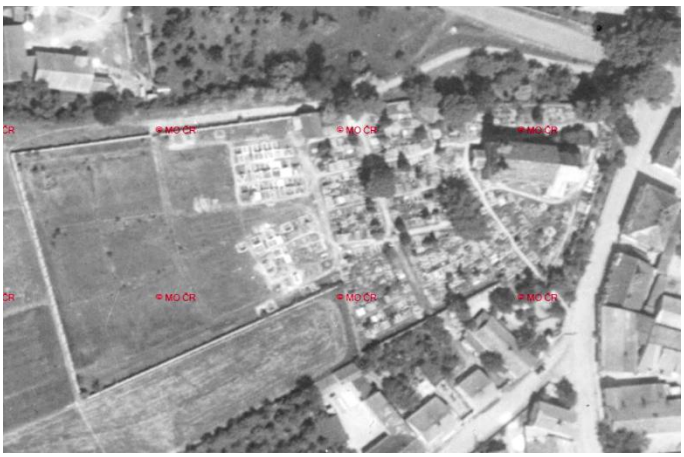
Je velmi pravděpodobné, prakticky jisté, že v době vzniku vsi, tu žili lidé, kteří jsou přímými předky lidí dnes tu žijících. Dýšinu v průběhu staletí sice postihly válečné, či morové pohromy, jako byla doba husitských a poděbradských válek, nebo třicetileté války, ale nikdy nebyla úplně vylidněná. Sice se v roce 1448 o vsi píše „…zboží pustí, ves osedlá…", z čehož se vyvozovalo, že byla ves vypálená a vylidněná. Mě to spíš připadá, že pro nějakou část obyvatelstva, která dokázala přežít v ruinách vsi, byla nadějí víra v Boha, ke kterému se modlili v kostele, který, přes veškeré hrůzy a utrpení, stále prokazatelně stál a fungoval.

Výklenek, dnes patrný v hřbitovní zdi, je zbytek velmi staré márnice, patrné už na mapě v r. 1781, kterou zbourali někdy v druhé polovině 20 stol. Obrázek dýšinského kostela ještě se stojící márnicí a její střechou (cca šedesátá léta). Stála u kostela nejméně od r. 1780. Vstup na hřbitov byl branou z křižovatky, druhý pod starou márnicí a třetí branou od Kyšic.

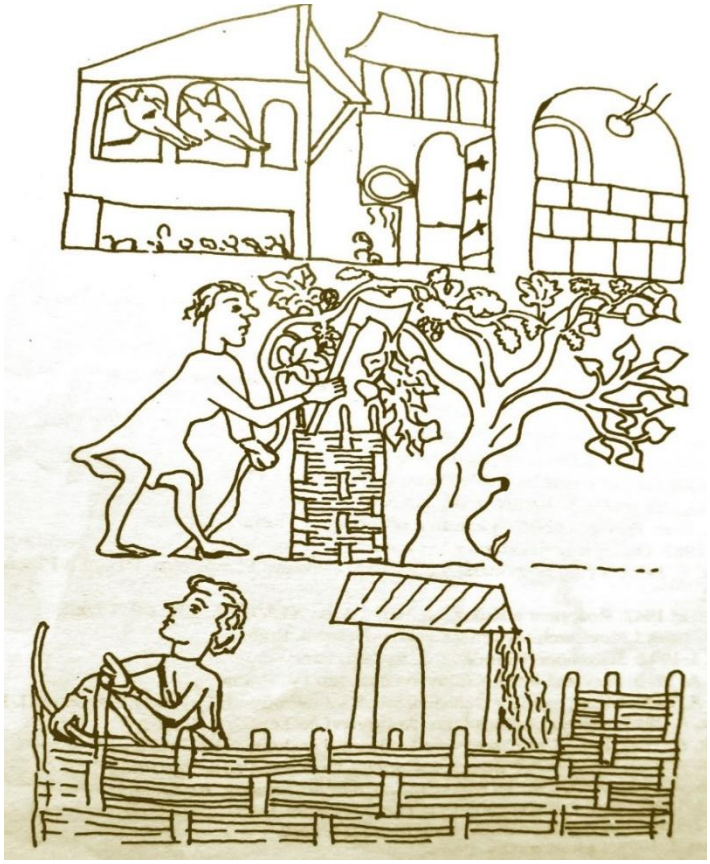

Fotomapa kostela a hřbitova 1938 a 1947 (nahoře). Vlevo je vidět obrázek dýšinského hřbitova kolem r. 1940 (hrob rodiny Lamplovy, která žila v Nové Huti – poskytl p. Viktor Lampl).

Na závěr ještě jeden obrázek z brožurky Jana Anderleho Zaniklá ves Kokot. Je zajímavé, že v první polovině 14. stol. byla stanovena **sousedská pravidla,** která velmi připomínají i dnešní stav:

Aby nebyly narušovány sousedské vztahy, byl stanoven odstup od společné hranice pozemku pro chlévy, záchody a kouřící pece.

Uprostřed muž odsekává větve ze sousedova stromu, který k němu přečnívá a stahuje k sobě šlahoun vinné révy, který k němu narostl od sousedů.

Ovoce, které spadlo za plot, patřilo sousedovi.

Ostré konce větví plotového výpletu si majitel musel otočit k sobě a voda ze střechy a pozemku nesměla téci k sousedovi…

Dodnes s tím mají někteří lidé problém, i když jsou to naprosto logická a velmi prastará pravidla 😊.

……..

Zdroje:

Mapy.cz, portafontiun.eu,

Archiv města Plzně, poděkování za neuvěřitelnou vstřícnost a ochotu (AMP)

http://oldmaps.geolab.cz)

Další známé zdroje jsou uvedeny u jednotlivých obrázků a textů

Poděkování za podporu a pomoc Jaroslavě Nesvadbové.

……..

Nejedná se o vědecké pojednání, ale o zábavně poučné čtení zpracované obyvatelem Dýšiny, který se zajímá o její historii.

Ing. Pavla Velleková 2015 s doplněním 2023, vellekova.p@seznam.cz